

ФИЛОСОФСКО-РЕТОРИЧЕН
АНАЛИЗ НА „НОВАТА РЕТОРИКА.
ТРАКТАТ ЗА АРГУМЕНТАЦИЯТА“
ОТ Х. ПЕРЕЛМАН И Л. ОЛБРЕХТ-ТИТЕКА

Мариета Ботева*

PHILOSOPHICAL AND RHETORICAL
ANALYSIS OF *THE NEW RHETORIC*:
A TREATISE OF ARGUMENTATION
BY CH. PERELMAN AND L. OLBRECHTS-TYTECA

DOI: 10.54664/DJMW8859

Marieta Boteva

Abstract: The theory of argumentation is based on the ancient theory of proof and argument. It has developed as an interdisciplinary field of philosophical knowledge; some authors define it as a new philosophical science. Philosophers, logicians, rhetoricians, psychologists, linguists and ethicists deal with the issues in this scientific field. The theory of argumentation developed by Ch. Perelman, L. Olbrechts-Tyteca and their followers is called “new rhetoric”.

The argumentation theory covers all oral and written genres. Philosophical argumentation “permeates” (Perelman) argumentation in all oral and written discourse. Rhetorical genera and species have strictly established specifics in argumentation, which are analyzed by rhetoric. Argumentation in oratory discourses is a global issue between argumentation theory and modern rhetoric.

Nowadays, we live in an age in which there is reason to speak of a renaissance of rhetoric as the following ancient ideal is being revived: a good orator is a good citizen, and a good citizen is a good orator. The courage to take a personal stance that you stand for in certain circumstances sometimes costs a person’s career or life. Correct argumentation is to prove truths and

* **Мариета Ботева** – професор, доктор на философските науки, катедра „Философски науки“, Философски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, България, e-mail: m.boteva@ts.uni-vt.bg.

form beliefs without false statements. Ch. Perelman and L. Tuteca appeal to good orators to present correct argumentation aimed at truth and expediency for the benefit of the people.

Keywords: theory of argumentation; rhetoric; Ch. Perelman; L. Tuteca.

Изкуството на убеждаването не изчезва с последния блясък на реториките от античността (Перелман). Учените във всички времена изследват метода на аргументацията и научните трудове по този проблем, които имат дълга традиция в диалектиката и реториката на гърците. Обществено-политическите промени в социалния живот, юриспруденцията, пропагандата, прогресът в научната област обуславят засиления интерес към реториката и теория на аргументацията. През XIX век логиците и математиците откриват перспективите на формалната логика и доказателството, с които се постига убеждаващо въздействие върху умовете и настроеността на слушателите.

Във втората половина на двадесети век, в държави с либерален режим като Франция и Белгия се засилва вниманието на учените към проблемите на аргументацията. Трактатите по реторика, техниките за аргументация, убеждаване и презентация се мултиплицират по-характерно през 50–70-те години на миналото столетие. Теория на аргументацията се разбира като редукция на доказателството, техниките на дискурса, които предизвикват съгласието към духа на тезите, които се представят на слушателите. (Perelman, Tuteca 1958: 5) Доказателството става плац в търсенето на истината и яснотата в комуникацията, които се разбират като ръководство в човешката дейност.

Основата на революционната за XX век теория на аргументацията се базира на трудовете на Аристотел – „Топика“, „Реторика“; Цицерон – „За оратора“, „Брут“, „Оратор“ и Квинтилиан – „Обучението на оратора.“ Това са първите системни трудове по проблемите на аргументацията, политическа, съдебна, епидейктика. Компетентното обсъждане на тази научна материя определя основополагащата роля на тези трактати в теорията на

аргументацията. Основните идеи в разглежданата научна област са обобщени от преподаватели по красноречие, каквито са Аристотел и Квинтилиан.

Некласическата концепция относно аргументацията се развива от различни съвременни автори. Х. Перелман, Л. Олбрехт-Титека, Р. Барт, П. Рикьор, У. Еко, Ф. Емерен, Р. Гротендорст, Г. Брутян насочват изследванията си към дискурса на публичното говорене, но обхващат и писмените форми. Х. Перелман и Л. Титека представят аргументацията в публицистиката, политическите и религиозните дискурси, адвокатските пледоарии, съдебните решения и философските трактати. Новият етап в световното развитие на теория на аргументацията Г. Брутян датира от 1963 година, когато в Мексико, на XIII Международен конгрес от Международния институт по философия в Париж се организира симпозиум по проблеми на философската аргументация. Материалите се публикуват в сборник „Symposium sobre la argumentation filosofica“. (Брутян 1984: 16.) Публикациите са посветени на историята на философската аргументация, типологията, структурата, етимологията и други въпроси.

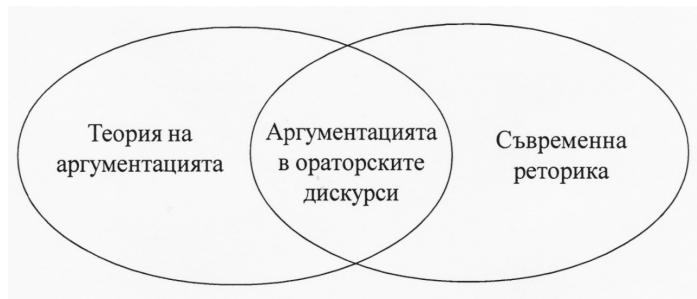
След този сборник излизат книги и статии предимно в САЩ и Белгия. Център на проучванията в областта на аргументацията в САЩ става Пенсилванския университет, където през 1968 година се издава списание „Философия и реторика“ („Philosophy and Rhetoric“). Европейският център по проблемите на философската аргументация става Брюкселския свободен университет. През 50–70-те години той е ръководен от професор Хайм Перелман, философ-логик и реторик, завършил право. Люси Олбрехт-Титека е завършила социология и икономика в Брюкселския университет. Заедно издават „Новата реторика. Трактат за аргументацията“ в Париж, през 1958 година. Х. Перелман е автор на няколко самостоятелни съчинения, свързани с проблемите на философската и юридическата аргументация – „Justise et raison“, Bruxelles, 1963; „Le champ de l'argumentation“, Bruxelles, 1970.

Класическите теоретични положения в теория на аргументацията намират оригинално продължение в идеите на Х.

Перелман и Л. Титека. Всеки основен аргументативен проблем се разглежда от началата, поставени от Аристотел, Цицерон и Квинтилиан. Перелман-Титека прилагат творчески подход към проблемите на аргументацията. „Новата реторика. Трактат за аргументацията“ представлява революционен научен труд през 60-те години на XX век в Европа. Американските специалисти по проблемите на комуникацията смятат, че откриват нови идеи в науката. Повечето от тях преоткриват основни положения от старата реторика. Ласуел тръгва от изконните въпроси, определящи комуникативните дискурси: Кой? Кого? Кога? Къде? Колко? По какъв начин? Изократ ги формулира векове по-рано.

Теория на аргументацията се гради върху основите на античната теория на доказателството и спора. Теория на аргументацията се развива като интердисциплинарна област на философското знание, някои автори я определят като нова философска наука. С проблемите в тази научна област се занимават философи, логици, ретори, психолози, лингвисти, етици. Теория на аргументацията Х. Перелман, Л. Титека и техните последователи наричат „нова реторика.“

Теория на аргументацията обхваща всички устни и писмени жанрове. Философската аргументация „пронизва“ (Перелман) аргументацията във всички устни и писмени дискурси. Реторичните родове и видове имат строго установени специфики в аргументацията, които се анализират от реториката. Аргументацията в ораторските дискурси е глобален проблем между теория на аргументацията и съвременната реторика. Това съотношение се изразява със следната схема:

Новата реторика не може да бъде една метареторика („поетика на прозата“, „теория на фигурите“), която се отъждествява с теория на аргументацията. Разглеждам „новата реторика“ като нов етап в развитието на съвременната реторика. Новото е резултат от откритията в научни области, с които реториката има вековни връзки – философия, логика, психология, лингвистика, етика, аксиология, социология, политика, право.

Авторите на „Новата реторика. Трактат за аргументацията“ разбират аргументацията като техника, позволяваща да се пробуди или засили съчувствието на аудиторията към предложените на нейната оценка тезиси. Подчертават ролята на убеждението и внушението в търсене на конструктивни решения. Вероятното и правдоподобното, изтъкнато от Аристотел, е бъдещето на аргументацията. В човешкия живот има несигурност, неясноти, споделят се различни становища, не само истини. Връщането към терминологията на Аристотел сближава теорията на аргументацията с диалектиката и реториката.

В трактата се преразглеждат всички въпроси относно структурата на аргументацията – монолог, диалог, съдържание и форма на политическа, съдебна реч и епидейктика, личността на оратора, фигурите на мисълта и словото. Представеният анализ се отнася до дискурса на публичното говорене и писмените форми. Представителите на белгийската, френската и амстердамската школа разбират широко предмета на реториката като „поетика на прозата“ и „теория на фигурите.“ Това са учените Х.

Перелман, Л. Титека, М. Шарл, Р. Барт, Група ì, У. Еко, П. Рикьор, М. Фуко, Ф. Емерен, Р. Гротендорст, Т. Крюгер – Perelman, Ch., L. Olbrechts-Tyteca. *La nouvelle rhétorique. Traité de l'argumentation*. Paris, 1958; Perelman, Ch. *Les Etudes Philosophique*. Paris, 1969; Perelman, Ch. *Le champ de l'argumentation*. Bruxelles, 1970; Charles, M. *Rhétorique de la lecture*. Paris, 1977; Брутян, Г. Аргументация. Ереван, 1984; Дюбуа, Ж., Ф. Эделин, Ф. Пир, А. Тринон. *Общая риторика*. М., 1986; Eemeren, F., R. Grootendorst, T. Kruiger. *Handbook of Argumentation Theory*. Amsterdam, 1987; Барт, Р. *Въображението на знака*. С., 1991; Фуко, М. *Генеалогия на модерността*. С., 1992; Еко, У. *Трактат по обща семиотика*. С., 1993; Рикьор, П. *Живата метафора*. С., 1994; Барт, Р. *Старата реторика*. В: *Разделението на езиците*. С., 1995; Фуко, М. *Археология на знанието*. С., 1996.

Пропагандирането на политически и правни идеи и ценности тръгва от логическите методи и мотивите като психологически доказателства. Теорията на аргументацията обхваща предпоставките, дискурсивните техники, които постигат убеждаващо въздействие върху хората с тезите, предоставени на тяхното съгласие и одобрение. (Perelman 1970: 7–20.) Според Х. Перелман и Л. Титека политическите тези се аргументират с истинни, очевидни предпоставки, факти, закони, норми. Въпреки плурализма на мнения и контроверзиите, се води коректен, конструктивен диалог, базиран на взаимно съгласие. Постигат се целесъобразни споразумения и решения, които стават ръководство за съвместни действия на хората. М. Малгуд нарича теорията на Перелман „комуникативна логика“. Налага се изводът, че политическата аргументация представя доминиращо политически тези и аргументи. Успешна е аргументация, която може да промени възгледите от „контра“ на „про“. Планът, формата и структурата на аргументацията е функция от аудиторията, за която е предназначена.

Цялата аргументация се основава на личностите като елемент на стабилност. Всички идеи се реализират като някакви действия на личността. (Perelman, Titeca 1958: 410.) Аргументът на авторитета утилитаризира действията, правата на една лич-

ност, група. Представлява способ за доказване на идея. Етосът на оратора (*ethos oratoire*) е тактът и стремежът да формира добро и полезно мнение за себе си в аудиторията. Аргументацията е опозиция на демонстрацията чрез личността на говорещия. Дискурсът е изява *par excellence* на оратора. На нивото на дискурса ораторът въздейства със своя дух, ум, талант, авторитет, сугестия, чувство за хумор, такт. (Perelman, 1958: 427).

Политическият аргументатор създава систематизирано, структурирано по определен начин изложение. Политическите тези се доказват с общите философски аргументи: политически, социологически, етически, правни, религиозни и други доводи. Ефектът от аргументацията е провокация към практическо действие или бездействие; дискурсивно влияние върху настроението на аудиторията, според Перелман – Титека.

Съдебната аргументация има следните характеристики: принципите на правото не се адресират към всяка аудитория, аргументацията на съдебния оратор се влияе от аргументацията на опонента му, въпросите могат да се връщат за обсъждане и вземане на нови решения. Съдебната аргументация е специална, базира се на нормите на правото. Дебатът се определя като специфичен начин на изложение „един срещу друг.“ Феномен в съдебната аргументация е противопоставянето, характерен принцип в човешкото мислене. Контроверзията е подходяща форма при обсъждане на идеи от областта на морала и философията. В дебата пред специалната съдебна аудитория има противопоставяне на противници.

Понятието „правна логика“ обхваща съществуването до една формална (доказателството) на една неформална логика, изследваща аргументацията. Правната логика се разбира като съвкупност от разсъждения, които поддържат или оборват теза и позволяват да се критикува или оправдае едно решение. Правната логика разглежда специфичните за правото аргументации, останали непроменени през вековете под името „правен аргумент.“ (Perelman, 1970: 124.) Правното разсъждение трябва да убеди съдията и това разсъждение и неговата правилност могат да бъдат

оценени различно. Съдиите са компетентни да разрешават споровете и техните решения са авторитетни. (Perelman, 1970: 126.)

Характерното в правната аргументация е противопоставянето или налагането на една гледна точка (теза, хипотеза) над другата в търсене на истината или вероятната истина. В разбирането на Перелман специфична юридическа логика е логиката, в която аргументите са конфронтирани, намесват се презумпции и фикции, давностни срокове, тежест на доказване, породени от нуждите на правната сигурност, резултат от хилядолетно развитие на юридическата мисъл. (Perelman, 1970: 138.)

Юридическата логика се представя като аргументация, която варира в своите аспекти в епохите, правните системи и бъдещото си приложение. В правото има специфично доказване, обсъждане между двама и специална аудитория. В съдебната аргументация се използват всички видове доказателства – дедукция, индукция, аналогия. Доказването се базира върху принципите на правото, аргументите на морала, аргумента на прагматиката и аргументите, които мотивират техните пропозиции и решения; класификация и систематизация на случаите; аргументативните схеми, с които юристите си служат, когато правят доказателство по една правна материя. (Perelman, 1970: 167.)

Под „правно разсъждение“ Х. Перелман разбира всяко разсъждение, което пряко или непряко засяга приложението на правото в най-широк смисъл. Присъдите и постановленията на съдилищата представляват най-добрите образци. Обвинението и защитата трябва да предоставят на съдията елементи от фактите и правото, които формират неговото мнение. (Perelman, 1970: 123.) Когато правната доктрина се адресира до законодателя относно ново законодателство или изменение на съществуващото, се отправя апел от политическо естество. Прибягването до аргументи от политическо естество се прави в правните разсъждения, когато се оценяват последствията и се оправдава изборът на дадена интерпретация на закона.

Х. Перелман и Л. Титека развиват идеята за ценностите като основа на съгласие и споразумение. Комуникацията пред-

ставява възприемане на ценности и съответно действие или бездействие под тяхно влияние. Универсалните (Истина, Добро, Справедливост) и конкретните (солидарност, дисциплина, ангажираност) ценности служат в разбирането на истини и факти, и са убеждаващо средство с базисно значение в аргументацията. Ефективна аргументация осигуряват съгласията, необходими във всяка дискусия. Съгласията се постигат върху споделянето на ценности и факти, първите се основават на мненията, вторите – на истината. (Perelman, 1958: 72–90.)

Важен момент в разглежданата теория представлява разбирането за функцията на фигурите в дискурса. Някои реторични фигури се възприемат като аргументативен елемент, чрез който се поставя проблем и се постига съгласие. Други фигури се възприемат като орнаменти на стила с естетическо въздействие. Фигурите на мисълта и словото имат аргументативна роля – едните повече в плана на логическото, другите – емоционално и психологическо въздействие. Фигурите на мисълта и словото представляват аргументативни елементи, атоми и молекули във всички словесни дискурси, в т.ч. и реторичните родове и видове.

Ораторът, който представя едно действие, аргумент, разбира критериите, които неговата аудитория прилага и въздейства с решението, което предлага в аргументацията. Цялото системно мислене се представя чрез съобщения, в които се отразява действителността. В реторичната аргументация реалността е цялостно обхваната и оценена. Х. Перелман и Л. Титека разглеждат аргументативните техники за разделяне (*techniques de rupture*) и свързване (*techniques de freinage*) на всички нива в реторичния дискурс. В идейно-съдържателен план това са философските връзки индивид – група, личност – действие, теория – практика, изкуство – реалност, начин – цел и много други. Във формално отношение техниките за свързване и разделяне се разглеждат като стилово-езикови средства, например концесия, реторсия, да-но.

Разделянето на понятията, дисоциацията на идеите, обущавя начин на представяне на концептуални теми, които са фун-

дамент в аргументацията. Философските връзки са резултат от едно разделяне, в което преобладават антитезите. Фигурите на мисълта и словото, които презентират тезите, са лисенция, хипербола, инверсия, хезитация, хипербат, астеизъм. Правният дискурс се разглежда като технология в решаването на едно дело. Съдебният дискурс е случай на съгласие върху основата на ценностите, които ораторът адаптира. Например:

prétexte / претекст

fin / дело

е по-обща връзка и върху нея в правната аргументация се реализира връзката

consequence / заключение, последствие.

fait / оценяване, оценка

(Perelman, Titeca 1958: 569)

Философските връзки, разположение в един план, дават познание за серия от връзки, разположени в друг план. Един философски начин на мислене е от противоположното: дело (fait) – право (droit). Политикът и правистът ще интерпретират в аргументацията си връзката: теория – дело, практика, на основата на общите философски връзки: феномен – принцип, нормално – норма. Ораторът, който представя една тема, оказва въздействие с решението, което предлага. (Perelman 1958: 609.) Подходящи средства в политическата и съдебна аргументация са фигурите аналогия, пример, опровергаването на довод. Философският контекст е общата основа на аргументацията във всички дискурси. Философските прозрения за структурата на действителността и правата стават критерии в разбирането на доказателствата в изказването.

Х. Перелман и Л. Титека доказват, че силата на политическата аргументация се дължи на истинни философски, политически, етически и други предпоставки; силата на съдебната аргументация се дължи на истинни философски предпоставки и нормите на правото. Аргументът на конвергенцията предава

пълнотата и широтата на политическата и съдебната аргументация. Например, в политическите идеи се обединяват наука и идеология. В съдебната аргументация основите на доказателството не са противоположни, защото ораторът развива обвинение или защита по един казус.

Х. Перелман и Л. Титека правят дълбок научен разрез на политическата и съдебна аргументация. Посочват философските и правните основи като базисни предпоставки във всички дискурси, особено съдебните. Подходящи аргументативни средства се явяват фигурите повторение, преувеличаване, амплификация, ефект на комплимента, специфичният правен аргумент „толкова повече“ (*à fortiori*). Политическата и съдебната аргументация зависят от строга процедура на доказателството, вниманието и съгласието на аудиторията.

Класическата антична реторична теория поставя аргументацията в основата на ораторското действие. Аристотел, Цицерон, Квинтилиан и други известни ретори разграничават „общи“ и „специфични“ начини на аргументация. В тяхното разбиране това означава общи и специфични категории и понятия, от които се формулира проблем (теза, хипотеза) и се образуват ентими (аргументи). Основни логически методи за разсъждение са дедуктивният, индуктивният и аналогията. Прави се разграничение между логическо и реторично доказателство.

Античните автори очертават схема на разглеждания основен процес като формулиране на тезис, оборване на контратезис, обосноваване на предложени тезис. Аргументацията се гради върху логически и емоционални доводи. Подчертават значението на невербалната комуникация в общуването. Тази област в реториката е разработена научно през 60-те години на XX век. Проблемите на стила намират място, без да изместват основното в предмета на реториката – доказателството и убеждаването, т.е. аргументацията.

„Реторика“ на Аристотел и „Обучението на оратора“ на М. Ф. Квинтилиан представляват първите системни трудове по проблема за аргументацията във всички словесни дискурси и

специално ораторските. Компетентното обсъждане на тази материя определя основополагащата роля на трактатите в теория на аргументацията. Основните идеи в разглежданата научна област са обобщени от преподаватели по красноречие. Пръв Тизий, „бащата“ на съдебното красноречие защитава възгледа, че предмет и цел на ораторското изкуство е вероятното и правдоподобното. В това се откриват диалектическите основи на проблема за аргументацията.

Х. Перелман и Л. Титека предлагат теория на аргументацията, изградена върху философския фонд, основан на истините. Комуникацията обхваща опозицията между теория и практика. Мисленето се базира върху търсенето и намирането на предпоставките по всеки случай. Чрез дискусията, на основата на рационалното, се търси съветването между хората. Рационалният метод осъществява точна аргументация, изградена върху очевидните предпоставки, доказателства, заключения. „Аргументацията е проблем на комуникацията, имащ онтологична и естетическа основа.“ (Perelman, Titeca 1958: 672.) Методът и формата, които се използват, са повлияни от спецификите на аудиториите – универсални, специални, технически.

Философията на ХХ век се базира на съгласието, истинните предпоставки и правото. Теорията и практиката със своята аргументация имат основа върху правото като норма и истина, човешката солидарност и философията на мисленето и действието. (Perelman, Titeca 1958: 682.) Теория на аргументацията се изгражда върху доказателствата, практиката, логиката и теориите на разбирателството. Х. Перелман и Л. Титека желаят всички дискурси – политически, съдебен, публицистичен, художествен, научен, религиозен да се основават на истинни философски и правни предпоставки. В трактата се изследват стари и нови схеми на аргументация в политическата, съдебната реч и епидейктиката.

Х. Перелман и Л. Титека разбират формата на аргументацията като обсъждане в дискусия. Авторите апелират към критично разискване при вземането на решения, които стават ръководство

в действията на хората. „Аргументацията е условие за съществуването на разумен избор. Ако управляването на свободата не бе основано на разумни доводи, всякакъв избор би бил ирационален и би се ограничил до едно произволно решение, действащо в интелектуална свобода.“ (Perelman, Titeca 1958: 682.) Перелман и Титека отричат фанатизма и насилието. Защиават идеята за плуралистичния характер на истината – „плурализъм на ценностите и множество пътища да бъдем благоразумни.“ Доказателството е съставен елемент на всяка аргументация, защото се утвърждава истинността на обсъжданото положение. Всяка философия в своята теория на познанието разработва норми и критерии за убедителна аргументация.

Техниките за аргументация представляват фонд и форма в представянето на истини и ценности пред аудитория или общуване между двама. Утилитарната цел в комуникативния акт е призоваване на слушателите към действие. Перелман и Титека разглеждат спецификите на политическата, юридическата и религиозната аудитория. Изследват характеристиките на универсални, специфични, конкретни, особени и елитарни аудитории. Политическите, съдебните и религиозни аудитории са „специални.“ Универсалната аудитория се убеждава посредством очевидни и приемливи доводи. (Perelman, Titeca 1958: 160–162.) Аргументацията е ефективна, когато предлага решения на проблеми в теоретичен или практически план, предизвиква резултатно въздействие. Трактатът е апотеоз на истината и положителното представяне на тезите във всички дискурси. В съдебния дискурс се говори за виновен и невинен човек, справедливо възмездие, свободата и несвободата на хората. Когато истините са неудобни и болезнени, както в съдебната аргументация, да се казват с такт и мярка.

Философската аргументация представлява фундаментът на всички словесни жанрове. Перелман и Титека желаят правните закони и норми да „пронизват“ всички дискурси. Перспективата на аргументацията във всички дискурси е да се обуславя от правото. Развитието на съвременния свят в политически, иконо-

мически и културен аспект предполага всяка аргументация да се базира върху нормите на правото. Х. Перелман и Л. Титека предвиждат тези процеси през 60-те години на ХХ век.

В книгата „Полето на аргументацията“ Х. Перелман посочва перспективата към по-голяма обвързаност на политическата аргументация със съдебната. Политиците-юристи по-често включват правни основания в речите си. Коректната аргументация в политическите дискурси се основава на истинни тези и аргументи, подкрепени със закони и норми от правото. Аргументацията се превръща във философски и морален метод в доказването и убеждаването. Аргументацията насочва към действие, което ангажира хората. Постигната с убеждение, влияе върху мнения и решения на човешките проблеми.

След Сократ, Платон и Перелман въздействието на дискурса се разбира като психагогия или демагогия. В политическите и правните дискурси побеждават по-добрите аргументатори, не винаги в полза на истината. Взаимното съгласие улеснява възприемането на предложените решения като ръководство в духовната и практическата дейност на хората. „Цялата аргументация разглежда провокирането на духовете в осъществяването на интелектуален контакт. Тази интелектуална комуникация е основен въпрос в дебатаването заедно, в диалог“ (Perelman, Titeca 1958: 19.)

Аргументацията е основен проблем във философските науки от древността до нашето време. Всяка епоха, автор, привнасят нови аспекти в изследването на проблема. Това зависи от философската компетентност на автора и граничната област, с която се занимава – логика, реторика, етика, лингвистика, психология, аксиология, политика, право. Проблемът не намира изчерпателно решение нито в античността, нито в нашето съвремие, затова „Обучението на оратора“ има обем от 750 страници, „Новата реторика. Трактат за аргументацията“ – 680 страници.

Живеем в епоха, в която има основания да говорим за ренесанс на реториката. Възражда се античния идеал: добрият оратор е добър гражданин, добрият гражданин е добър оратор. Сме-

лостта да имаш лична позиция, която отстояваш при определени обстоятелства, понякога струва кариерата или живота на човека. Коректната аргументация представлява доказване на истини, формиране на убеждения, без лъжливи твърдения. Х. Перелман и Л. Титека апелират към добрите оратори да представят коректна аргументация, насочена към истината и целесъобразността в полза на хората.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Барт, Р. 1991: Барт, Р. *Въображението на знака*. София//Bart, R. 1991: Bart, R. *Vaobrazhenieto na znaka*. Sofia.

Барт, Р. 1995: Барт, Р. *Старата реторика*. – В: *Разделението на езиците*. София// Bart, R. 1995: Bart, R. *Starata retorika*. – V: *Razdelenieto na ezitsite*. Sofia.

Брутян, Г. 1984: Брутян, Г. *Аргументация*. Ереван//Brutyuan, Brutyuan, G. 1984: Brutyuan, G. *Argumentatsiya*. Erevan

Дюбуа, Ж., Ф. Еделин, Ф. Пир, А. Тринон. 1986: Дюбуа, Ж., Ф. Еделин, Ф. Пир, А. Тринон. *Общая риторика*. Москва// Dyubua, Zh., F. Edelin, F. Pir, A. Trinon. 1986: Dyubua, Zh., F. Ede-lin, F. Pir, A. Trinon. *Obshtaya ritorika*. Moskva.

Еко, У. 1993: Еко, У. *Трактат по обща семиотика*. София// Еко, U. 1993: Еко, U. *Traktat po obshta semiotika*. Sofia.

Рикьор, П. 1994: Рикьор, П. *Живата метафора*. София// Rikyor, P. 1994: Rikyor, P. *Zhivata metafora*. Sofia.

Фуко, М. 1992: Фуко, М. *Генеалогия на модерността*. София// Fuko, M. 1992: Fuko, M. *Genealogiya na modernostta*. Sofiya.

Фуко, М. 1996: Фуко, М. *Археология на знанието*. София// Fuko, M. 1996: Fuko, M. *Arheologiya na znaniето*. Sofiya.

Perelman, Ch., L. Olbrechts-Tyteca. 1958: Perelman, Ch., L. Olbrechts-Tyteca. *La nouvelle rhetorique. Traite de l'argumentation*. Paris.

Perelman, Ch. 1970: Perelman, Ch. *Le champ de l'argumentation*. Bruxelles.

Perelman, Ch. 1970: Perelrman, Ch. *Raisonnement juridique et logique juridique. Dans: Le champ de l'argumentation*. Bruxelles, pp. 123–167.

Charles, M. 1977: *Rhetorique de la lecture*. Paris.